

Kjønnsbalanse i forskning

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Deres referanse:

Vår referanse:
11/159-2

Vår dato:
13.10.2011

Høringssvar til Fagerbergutvalgets utredning Et åpnere forskningssystem (NOU 2011:6)

Komiteé for kjønnsbalanse i forskning (Kif-komiteen) vil takke for anledningen til å komme med et høringssvar til Fagerbergutvalgets utredning Et åpnere forskningssystem (2011:6). Kif-komiteen er oppnevnt av Kunnskapsdepartementet for blant annet å øke bevisstheten om, og betydningen av, økt kjønnsbalanse i forskning. Komiteen har sitt mandat og finansiering av departementet, mens sekretariatet er lagt til Universitets- og høgskolerådet.

Generelle kommentarer

Komiteen registrerer at kjønns- og likestillingsperspektivet er fraværende i utredningen. På spørsmål til Fagerberg om årsaken til dette, er svaret at perspektivet ikke inngikk i mandatet for utredningen. Etter Kifs mening kunne utvalget selv valgt å integrere et kjønns- og likestillingsperspektiv. Dette ville ført til en mer nyansert analyse av forskningssystemet, og mer målrettede tiltak for å forbedre det. Komiteen vil derfor minne Kunnskapsdepartementet om å innarbeide et kjønns- og likestillingsperspektiv i sine mandater.

Departementet skriver at høringsuttalelsene til utredningen vil inngå i kunnskapsgrunnlaget til den varslede forskningsmeldingen. Kif-komiteen vil melde fra om at det er flere aspekter som bør inngå i en forskningsmelding og som ikke dekkes av rammen av Fagerbergsutvalgets mandat. Komiteen vil derfor komme med mer konkrete innspill til forskningsmeldingen på et senere tidspunkt. Komiteens kommentarer er konsentrert rundt publisering og forskningstid, og rekruttering og mobilitet.

Publisering og forskningstid

Et velfungerende forskningssystem kan blant annet måles i antall vitenskapelige publikasjoner. Dette drøftes flere steder i utredningen og er et godt eksempel på at integrering av et kjønnsperspektiv ville ført til mer adekvate og målrettede tiltak. Forskning viser at kvinner og menn har ulike publiseringsmønstre, men forskningen spriker når det gjelder sammenhengen mellom kjønn, antall publikasjoner og siteringer (se <http://kifinfo.no/c42441/nyhet/vis.html?tid=76813> og Hans excellence: om miljardsatsningarna på sterke forskningsmiljøer utgitt av den svenske Delegationen för jämställdhet i högskolan 2010). Utvalget kunne for eksempel ha undersøkt hva det er ved forskningssystemet som skaper kjønnsmessig forskjell i publiseringsmønstrene. Forskning fra Sverige viser at konsentrasjonen av forskningsmidler i såkalte eksellens-satsninger i sin nåværende form virker kontraproduktivt på likestillingen. Dette skyldes blant annet at de

områder som prioriteres av eksterne forskningskilder er tradisjonelt mannstunge fag, og at interne forskningsmidler bindes opp til eksternfinansiering og derfor de samme fagområdene. Dette gjør at forskningsfinansieringen i større grad tørker opp for kvinner enn for menn. I tillegg viser forskningen at seleksjonsmekanismene i denne type satsninger i seg selv ser ut til å virke ekskluderende på kvinner.

Fagerbergutvalget argumenterer for at forskere med stor forskningsproduktivitet skal få økt tilgang på tid og ressurser. Altså at fokuset skal rettes mot de som allerede er i de gode produktive spiralene. I denne sammenhengen savner komiteen et ledelsesperspektiv. Rapporten Arbeidsvilkår i norsk forskning (NIFU STEP 2009) viser at kvinner i større grad enn menn ikke inkluderes i nettverk og at de jevnt over føler seg mindre inkludert i forskningsmiljøet enn menn. Dette gjelder i større grad ved universitetene enn ved forskningsinstituttene. Det er derfor viktig å påkalle ledesspørsmålet i en debatt både om tildeling av forskningstid, tilrettelegging for publisering og forskningsfinansiering. For å få til et velfungerende forskningssystem må tildeling av forskningstid, forskningsproduksjon og forskningsfinansiering både sees i et kjønns- og likestillingsperspektiv, og et ledelsesperspektiv. Det å påse et inkluderende miljø og en rettferdig fordeling er også ledelsens ansvar. Komiteen vil derfor foreslå:

- at Kunnskapsdepartementet tar initiativ til en grundig undersøkelse av de norske eksellense- satsningene etter mal av den svenske rapporten.
- at departementet innfører såkalt "gender budgeting" på forskningsfinansieringen. Dette vil gi en bedre oversikt over hvorvidt forskningssystemet er i tråd med nasjonal politikk når det gjelder økt kjønnsbalanse, institusjonsvise handlingsplaner og strategier for likestilling.

Rekruttering og mobilitet

Det finnes lett tilgjengelig statistikk som viser kjønnsfordelingen blant doktorgradstipendiatene, gjennomføringstid og gjennomføringsgrad (Gjennomstrømning i doktorgradsutdanningen NIFU STEP 40/2009). Tendensen blant doktorgradstipendiatene er at de er kjønnsbalansert. Men ser vi på gjennomføringstid og gjennomføringsgrad bruker kvinner gjennomgående lengre tid og gjennomfører i mindre grad enn menn. Det pågår nå et arbeid med å utvikle måltall for framtidig doktorgradsutdanning. Måltallene bør fordeles på fagområde og kjønn.

Når det gjelder mobilitet og internasjonalisering har vi få studier som tematiserer kjønnsforskjeller, men komiteen er enig med Fagerbergutvalget i at karriereutvikling og mobilitet bør kartlegges bedre. Vi vil da legge til at dette må gjøres i et kjønns- og likestillingsperspektiv. Norske kvinnelige forskere lever oftere enn menn i en såkalt to-karrierefamilie. Det er dessuten flere mannlige forskere som har en partner som ikke er forsker enn kvinner som har en partner som er forsker. Dette gir noen indikasjoner på mulige kjønnsforskjeller når det gjelder norske forskeres mobilitet, både nasjonalt og internasjonalt. Som nevnt innledningsvis vil komiteen komme tilbake med innspill til forskningsmeldingen.

Vennlig hilsen

Gerd Bjørhovde (sign)
leder

Linda M. Rustad
seniorrådgiver

Kopi til:
Norges forskningsråd